

نگاهی به قراردادهای استعماری دوزمان قاجاریه (۳)

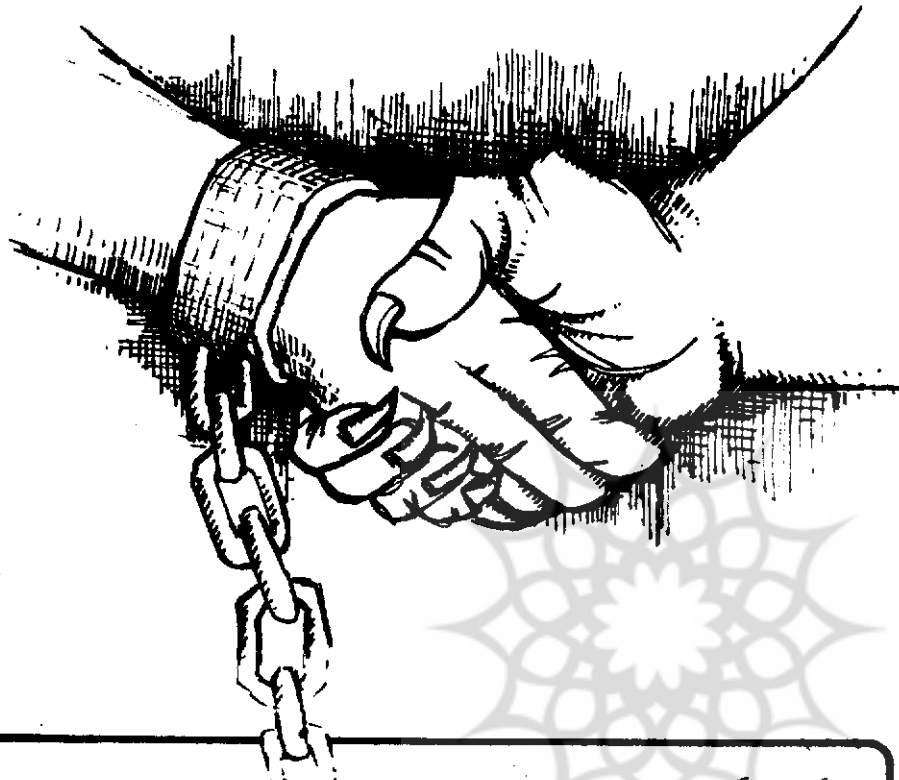
بنام خدا

مقدمه

✽ در دو قسمت قبل دیدیم که نفوذ سه قدرت (روس - انگلیس - فرانسه) از زمان فتحعلیشاه در ایران آغاز گردید. انگلیسها برای حفظ منافع خود در هندوستان ناگزیر به داشتن پایگاهی در ایران بودند از طرف دیگر فرانسه در صدد بود تا در هندوستان رخنه کرده و آن خطه را از چنگ انگلستان خارج نماید.

روس نیز نمی خواست در میدان رقابت استعماری از دو قدرت دیگر عقب بماند بدین خاطر ایران طعمه‌ای برای بلعیدن هر یک از این سه قدرت قرار میگرفت. بطوریکه زمانی فرانسویها در ایران نفوذ زمانی انگلیسها و زمانی روسها در ایران قدرت داشتند، از طرف دیگر بی‌خودی حاکمان آن روزسبب میگفت تا دولت (ایران) بعنوان آلتی در اختیار مطامع آنان قرار گیرد.

از فتحعلیشاه عیاش و خوشگذران که بکی از مهمترین مشکلات زمان پادشاهیش رسیدگی به زنان حرمسراش بود، یاز عباس میرزا که وقتی دید قبل از پدرش خواهد مرد، تمام هم و غمش به سلطنت رسیدن پسرش می‌باشد. بیشتر از این نمی‌توان انتظار داشت.

✽ درگیری قائم مقام با میرغضببان محمدشاه باعث بر ملا شدن، سیاست مزورانه انگلیس، شیادی آقاسی و زیر پا گذاشتن سوگند محمد شاه شد.

قائم مقام را نریزد و تیغ را بروی وی حرام کند، قائم مقام هم سوگند یاد کرد که به محمد میرزا خیانت نکرده و در خدمتگزاری بوی کوتاهی ننماید، تحلیف مزبور از دو طرف بجای آمد و عباس میرزا دست محمد میرزا را در دست قائم مقام گذارد و گفت، دیگر آسوده خاطر خواهم مرد.

ولی شاهان که همواره قدرت برای آنها مطرح می‌باشد و خود محوری آنها سبب می‌گردد تا هر نیرو یا شخصی را که کوچکترین مانعی در مسیر آنها باشد، از بین می‌برند، لذا بر سر قائم مقام آن رفت که بر مردمان، در دوران تاریخ رفته است، بدین

مقام راضی نبود سلطنت به محمد میرزا برسد، چون او را لایق این مقام نمی‌دانست و به عباس میرزا گفت بهتر این است دیگری از اولاد خود را ولیعهد ننماید. عباس میرزا نپذیرفت، قائم مقام مجبور شد آنچه در دل دارد بگوید. گفت به من معلوم است که محمد میرزا مرا خواهد کشت و کسی قاتل خود را نمی‌پروراند عباس میرزا قائم مقام را باعام هشتم صلواته علیه قسم داد که از این بدگمانی درباره محمد میرزا در گذرد و به محمد میرزا امر کرد باتفاق قائم مقام بحرم مطهر حضرت رضا علیه السلام رفته، سوگند یاد نماید که محمد میرزا خون

در محاصره هرات توسط ارتش ایران وقتیکه مریمی عباس میرزا شدت یافت، او محمد میرزا و قائم مقام را از هرات به مشهد طلبید، قائم مقام دستور محاصره را به صاحب منصبان لشکر داد و باتفاق محمد میرزا به مشهد آمد. عباس میرزا به قائم مقام وصیت کرد که محمد میرزا را سلطنت برساند. زیرا مبدانست برادرانش که چندین تن می‌باشند، داعیه سلطنت داشته و بآسانی راضی نخواهند شد برادر زاده آنها صاحب تخت و تاج ایران بشود و سلطنت در خانواده عباس میرزا استقرار یابد قائم

ترتیب که اندکی بعد که محمد میرزا شاهی میرسد (با کمک و فداکاری قائم مقام و آن هم بخاطر قول مردانه‌ای که به عباس میرزا داده و سوگندی که در حضور امام هشتم سلام اله علیه خورده بود)، مار پرورده در آستین، بالاخره قائم مقام را گزید و جریان واقعه بدین ترتیب است که شخصی فاسد، قدرت

ایادی محمد شاه بدستور او قائم مقام را خفه کردند

طلب، جاه طلب بنام حاجی میرزا آقاسی که بدسیرتی و شیادی او شهره آفاق بود، ذهن محمد شاه را نسبت به قائم مقام بدبین کرد تا اینکه در روز بیست و چهارم ماه صفر ۱۲۵۱ قائم مقام در حوضخانه زیرزمینی نگارستان محبوس و بعد از پنج روز که با گرسنگی و احياناً شکنجه دست و پنجه نرم کرد، در شب آخر ماه صفر اسماعیل خان قراچه داغی و سرهنگ فراشخانه میرغضب باشی با چند میرغضب وارد حوضخانه شده بر سر او ریخته، او را بزمین میزند، قائم مقام با وجود ضعف و ناتوانی که داشت، با آنها در گیر می شود، تا این سیاست خفه بازی انگلیسی را عیان نماید، زیرا کمپل وزیر مختار انگلیس و شیادان داخلی نظر به سوگندی که محمد شاه در حضور امام هشتم خورده بود برای اینکه دست خود (محمد شاه) بخون قائم مقام آلوده نگردد، به او (محمد شاه) پیشنهاد کردند که قائم مقام را خفه نمایند، ولی آن بزرگ مرد، فرزند راستین این سرزمین، با درگیری خود با مامورین و ریختن خون خود یکبار دیگر نیرنگ شاهان و انگلیسیها را بر ملا کرد. قائم مقام به محض پی بردن بوقوع این حادثه شعر معروف خود را با ناخن به دیوار قصر شاهی نوشت:

روزگار است این که که عزت دهد که خوار دارد

جرخ بازیگر از این بازیچه ها بسیار دارد و تکیه چنین افرادی از مردم گرفته شوند، واضح است که بر سر مردم این خطه چه می آید و چرا پی در پی سرزمین های ایران به بیگانگان واگذار میگردد. جنگ دوم ایران و روس و پیمان ترکمن چای - پیروزی ایرانیان در جنگ با ترکها از یکطرف و شیوه های نیرنگ بازانه انگلستان (دال بر تشویق حمله روسیه) از طرف دیگر سبب گشت تا ایران پام

جنگ تازه ای علیه روسیه مبادرت ورزید. انگلستان ضمن تضمین روسها در خاور نزدیک و حمایت ماموریت خود را استوارتر نمایند. انگلیسیها با تحریک دربار و قول دادن کمک به ارتش ایران باعث گردیدند تا فتحعلیشاه بی خرد، دوباره بعنوان آلت اجرائی استعمار انگلستان در اختیار آنها قرار گیرد، فتحعلیشاه عیاش، بدون توجه به آمادگی نیروهای رزمی و عدم توانائی ارتش ایران در قبال ارتش بر قدرت روسیه و آزمایش قبلی ایران (جنگ اول - ایران و روس)، دوباره دست به حمله ای زد که نتیجه اش جدا شدن قسمت دیگری از خاک وطن ما و الحاق آن بروسیه گردید.

دولت روس به منظور جلوگیری از بروز جنگ تازه ای بین خود و ایران هیئت نمایندگی بسرپرستی شاهزاده میشکوف به ایران فرستاد و به او ماموریت داد که در باره موارد اختلاف مرزی در ناحیه طالش و منطقه دریچه گنوک چای با شاه مذاکره کند. اما فتحعلیشاه از پذیرفتن هیئت روسی سرباز زد و این مسئله را نشانه ضعف آنها میدانست، بدین ترتیب جنگ دوم ایران و روس بسال ۱۲۵۶ رویداد. در ابتدای نبرد ارتش ایران، لنکران، سالیانی، شیروان، گنجه و شهرهای دیگر منطقه ماوراء قفقاز را تصرف کرد. ولی چندماه بعد ارتش روس ارتش ایران را در نزدیکی شمشور، نزدیک گنجه شکست دادند. یگانهای تحت فرماندهی عباس میرزا به کنار جنوبی رود ارس گریختند و با چند نبرد دیگر که بین طرفین صورت گرفت، ارتش ایران

بموجب پیمان ترکمن چای، علاوه بر گرجستان و آذربایجان روسیه، ارمنستان نیز به آنها ملحق شد

شکست خورد و روسها بسال ۱۲۵۷ بفرماندهی بسکوویچ، سردار آباد و ایروان را تصرف کرد و سپس از رود ارس گذشته، شهرهای خوی، مرند و تبریز را اشغال کردند و بدین ترتیب در جنگ دوم ایران و روس، ارتش ایران بسختی شکست خورد و سبب گشت تا سرزمین های دیگری از مملکت ما جدا گردد و سرانجام در سال ۱۲۵۸ در روستای کوچکی در نزدیکی تبریز بنام ترکمن چای پیمان

صلحی بین ایران و روس منعقد شد. این پیمان را گریبایدوف که مسئول ستاد بسکوویچ بود تنظیم کرد. مفاد عمده پیمان ننگین ترکمن چای شرح زیر است:

۱- ایران نه تنها از ادعای مالکیت گرجستان و

بموجب پیمان ترکمن چای، اتباع روس از حق کاپیتولاسیون بهره مند شدند

- آذربایجان شوروی چشم ببوشد، بلکه موافقت کرد ارمنستان نیز بروسیه ملحق شود.
- ۲ - مبلغ ۲۰ میلیون روبل بابت تاوان جنگ بروسیه بپردازد.
- ۳ - تأیید ماده هشت پیمان گلستان مبنی بر حق انحصاری روسیه برداشتن ناوگان در دریای خزر.
- ۴ - ازام طرفین به رد و بدل سفیر و حق ایجاد کنسولگری و نمایندگی تجارتنی در شهرها.
- ۵ - حق گمرکی ۵٪ بهای کالاها برای طرفین تعیین و بازرگانان دو کشور لز پرداخت مالیات های داخلی معاف باشند.
- ۶ - قضاوت کنسولی (کاپیتولاسیون) به روسیه داده شد.

بی لیاقتی سیاستگران قاجاریه سبب گشت تا نسبت به قدرت امپراطوری روسیه برآورد درستی انجام نداده و پیش بینی شکست ایران را در جنگ احتمالی بروسیه ندهند. همچنین، عدم شناخت آنها از پیرکفتار و عدم اجرائی تعهدات خود در میدان رزم دلیل دیگری بر بی خردی سیاستگران قاجاریه می باشد. فتحعلیشاه و در باره آن زمان ایران بجای اینکه بفکر سروسامان دادن به امور مملکت باشند و ارتشی منظم با تعلیمات نظامی جدید تشکیل دهند بفکر خوشگذرانی و اداره حراصرای وسیع خود بودند و با گرفتن مالیات از مردم به رتق و فتق حقوق کارگزاران خوشگذران دربار و هزینه دربار باشند. از ویژگیهای رژیم های خودکامه تصمیم گیری نسبت به هر مسئله ای بدون نظر خواهی از مردم می باشد، استبداد حاکم در زمان قاجاریه اجازه نشر رضا و لبراز وجود بد هیچ نیروئی نمیداد و این خود سبب میگشت که همواره، هرطور می خواستند، مردمی بزنند.

تصمیم بگیرند و هرطور که مایل هستند عمل بکنند و چیزی که مطرح نمی‌باشد، مملکت و ملت و منافع ملت می‌باشد.

در جنگ اول اگر چه گرجستان را با شهرهای تابعه‌اش از دست دادیم، در جنگ دوم ارمنستان را نیز ملحق نمودیم. سیاستگران قاجاریه بعضی در پیش گرفتن خط مشی و رویه درستی به جنگ دوم پرداخته و باز شکست و تنگی را برای بزرگمردان این سرزمین به ارمغان آوردند. اگر بخواهیم علت واقعی شکست ایران از روس را در دو جنگ جویا باشیم، نباید آنرا در جدائی رژیم از مردم بدانیم. وقتی رژیم جدا از مردم بود، مردم خود را موظف بدفاع و حمایت از آن نمی‌دانند و پشتیبانیهای لازمه را نکرده، لذا در مراحل حساس تاریخی رژیم می‌ماند، عده‌ای از افراد نظامی و واضح است که شکست دادن ارتش یک کشور، کار آسانی است، هنگامیکه حمایتی از طرف مردم صورت نگیرد.

رژیم استبدادی فتحعلیشاه و عیاشی و فساد او اطرافیانش، مجموعاً، سبب ناتوانی سیاسی و اجتماعی و هم باعث جدائی مردم از حکومت گردید و منجر به دو شکست مفتضحانه ایران در مقابله با امپراطوری روسیه گردید. لازم بتذکر است که ناتوانی نظامی ایران در قبال روسیه چیزی نیست که یک قضاوت کننده منصف منکر آن باشد، ولی در چنین مواردی چنانچه افرادی با سیاست و مدیر بر مصدر امور حاکم باشند، اولاً تن به هر ذلتی نمی‌دهند و ثانیاً با حداقل زیان امور مملکت را به پیش خواهند برد. فتحعلشاه از هر دو آنها بونی نداشت.

✱ بر اثر تهدید انگلیس به جنگ، محمد شاه قاجار از محاصره هرات دست کشید

عوارض دیگر این جنگ که به تحریک انگلیسیها صورت گرفت، تحمیل غرامت سنگین ۲۰ میلیون روبل بر ایران می‌باشد و جالب است هنگامیکه ایران از نظر اقتصادی ضعیف و محتاج به وام می‌باشد چنین هزینه سنگینی بابت غرامت جنگ از ایران گرفته میشود تا کله پوکی فتحعلشاه بیشتر ثابت شود.

بند ۳ قرارداد بمانند قرارداد گلستان حق

انحصاری کنستراتی دریای خزر را به روسیه واگذار می‌نماید تا قلدری او را بیشتر نشان دهد.

✱ به موجب پیمان ایران و انگلیس، اتباع انگلیس از حق کاپیتولاسیون برخوردار شدند

روسیه در بند ۴ قرارداد آنچه که منافع اقتصادی و سیاسی لازم دارد می‌گنجاند تا با کمک گیری از دوبند بعدی پایه‌های قدرت خود را در ایران مستحکم نماید، حق کاپیتولاسیون که برای اولین بار در تاریخ ایران به اتباع فرانسه داده شده بود، این بار دوباره بروسیه اعطاء میگردد و این نشاندهنده ضعف قدرت حاکم و بی شعوری امضاء کنندگان این قرارداد می‌باشد، روسیه از یکطرف قسمتی از خاک ما را ضمیمه کشور خود نمود و از طرف دیگر غرامت می‌گیرد و به ایجاد کنسول و اتاقهای بازرگانی می‌پردازد تا منافع اقتصادی ما را نیز به یغما ببرد و ضمناً هر غلطی که خواستند اتباع روسیه انجام دهند، خود آنها با استفاده از حق قضاوت کنسولی راجع به اعمال آنها تصمیم بگیرند. اصلاً مثل اینکه امضاء کنندگان این پیمان ایرانی نبودند که تن به چنین قرارداد خیانت‌باری میدهند. لازم بتذکر است که اگر زیرکی و غیرت بزرگ مرد آن دوران، قائم مقام فراهانی نبود، اکنون نیز از آذربایجان خبری نبود، زیرا این مرد غیرتمند روسها را وادار نمود که ارس را مرز قرار دهند «زیرا روسها اصرار بلیغ داشتند تا هر جا قشون آنها پیش رفته سرحد آینده روس و ایران بوده باشد یعنی تمام مملکت آذربایجان بروس واگذار شود، قائم مقام کوشش بسیار کرد تا آنها را از این خیال منصرف ساخته رود ارس را سرحد قرار دادند» (۳)

بند ۵ قرارداد ضربه دیگری بر پیکر اقتصادی ایران وارد نمود، زیرا با اختلاف فاحشی که از نظر رشد اقتصادی بین ایران و امپراطوری روسیه بوده سبب تقویت بنیه مالی روسیه و تضعیف پایه‌های اقتصادی کشور ما گردید

مسئله هرات و انعقاد قرار داد تجارتنی بین ایران و انگلیس

انگلیستان در تثبیت موقعیت خود در ایران بود تا پایگامی برای منافع خود در منطقه و در ایران

داشته باشد تضاد منافع انگلیس با روسیه و موقعیت استراتژیک حساسی که هرات داشت انگلیستان را بر آن کرد که از این پایگاه مهم بر علیه روسیه تزاری استفاده نماید به همین منظور انگلیستان برای اینکه هرات در اختیارش باشد، خانهای منطقه خراسان را تشویق به تشویش می‌نمود تا با عدم قبول حکومت ایران استکبار انگلیس بتواند به آنچه که خواستش می‌باشد برسد به همین خاطر خانهای منطقه خراسان بارها شورش و سر به طغیان برداشتند تا اینکه عباس میرزا باتفاق قائم مقام با سپاهی عازم آن دیار شدند تا شورش خانها را سرکوب نمایند. ولی در اوان این لشکر کنسی بیماری محمد میرزا شدت گرفت عباس میرزا در مشهد ماند و ناچاراً قائم مقام و محمد میرزا به اردوی هرات بازگشتند و بکار فتح هرات مشغول بودند که با شنیدن خبر مرگ عباس میرزا قائم مقام باهراتیان از در صلح در آمد و قرار دادی آبرومندانه بستند و قشون را با نظم و انضباط کامل به مشهد رسانیدند (۴) تا اینکه محمد شاه به سلطنت رسید و بفکر اشغال هرات برآمد، سپاه ایران تحت فرماندهی فردی نالایق و شاید بنام حاجی میرزا آقاسی شهر هرات را محاصره نمود دفاع از هرات توسط افسران انگلیسی صورت میگرفت از کودنی و احمق محمد میرزا نمونه زیر را می‌آوریم

✱ روشن بینی قائم مقام باعث گردید که آذربایجان بروسیه ملحق نگردد

نسخ التواریخ می نویسد شبی که محمد شاه دستور حمله داد مستر مکمیلن وزیر مختار انگلیس که در اردو بود (چون بدانست شتاب زده بدرگاه پادشاه آمده از در ذالت معروض داشت که سه روز این لشکر را از جنگ بازدارید تا من بدون شهر رفته کامران میرزا و یار محمدخان را بدین حضرت آورم شاهنشاه خشم دولت انگلیس را نگهداشته مسنول او را باجابت مقرون کرد... چون مستر مکمیلن بدون شهر رفت کار دیگری کرد نخست یار محمد خان و کامران میرزا را برانگیخت که این چندروز که مخاصمت مسنود است هررخنه و دلمه را که در دیوار قلعه بارید شده تعمیر کنند و از بقیه در صفحه ۷۶

همه با هم، همگام...

۲۰۰ هکتار، ۴ - تهیه و توزیع تراکتور ۵۰۰ دستگاه، ۵ - تهیه و توزیع ادوات کشاورزی ۲۰۰ دستگاه، ۶ - تعمیر و راه سازی تراکتورهای آسیب دیده ۶۰ دستگاه، ۷ - هرس نخیلات در آبادان و خرمشهر ۴۰۰۰۰۰ اصله، ۸ - واکسیناسیون دام ۴۰۰۰۰۰ رأس.

ی - کمیته عمران:

۱ - باز سازی و نوسازی مدرسه ۸۰ باب، ۲ - باز سازی و نو سازی حمام ۱۰ باب، ۳ - باز سازی و نو سازی حمام تک دوشه و دودوشه ۱۰ باب، ۴ - باز سازی و نو سازی مسجد ۱۵ باب، ۵ - باز سازی و نو سازی غسلخانه ۳ باب، ۶ - باز سازی و نو سازی شرکت تعاونی و آسیاب ۴ باب، ۷ - نو سازی پل بتنی و لوله ای ۲۱ دهنه، ۸ - نو سازی راه روستائی و شوسه ۳۰۱ کیلومتر، ۹ - باز سازی راه روستائی ۲۴ کیلومتر، ۱۰ - برقرسانی در ۱۵ روستا ۷۶ کیلومتر، ۱۱ - برقرسانی شبکه فشار قوی به جهت برقی کردن ۴۵ دستگاه موتور پمپ در دشت آزادگان ۱۶ کیلومتر، ۱۲ - برقرسانی مدرسه و خانه بهداشت و شرکت تعاونی ۲۴ مورد.

ه - واحد آب:

۱ - باز سازی و نو سازی موتور خانه پمپ و چاه آب ۸۰ باب، ۲ - تهیه و واگذاری موتور پمپ ۲۴۸ دستگاه، ۳ - تعمیر و راه اندازی موتور پمپ ۱۲۰ دستگاه، ۴ - حفر چاه نیمه عمیق و ارتزین در منطقه شوش و رقابیه جهت آب آشامیدنی ۱۱ حلقه، ۵ - حفر چاه عمیق جهت آب کشاورزی ۶ حلقه، ۶ - آزمایش چاه نیمه عمیق و عمیق ۳۰ حلقه، ۷ - احداث کانال آبیاری کشاورزی ۱۰۵۰ کیلومتر، ۸ - لایروبی کانال آبیاری کشاورزی ۱۲۰ کیلومتر، ۹ - احداث و ترمیم سیل بند ۱۰۹ کیلومتر، ۱۰ - باز سازی و نو سازی سد خاکی نهرهای نخلستانهای آبادان که بیش از ۱/۵ میلیون نخل را از خطر نابودی نجات داده است ۷۳۱ مورد، ۱۱ - لایروبی قنات در منطقه خرمشهر ۲ مورد، ۱۲ - آبرسانی در روستاهای اهواز ۱۱ روستا، ۱۳ - آبرسانی در منطقه دشت آزادگان بطول ۷۰ کیلومتر ۲۰ روستا، ۱۴ - طرح جامع آبرسانی ۲۰۰ روستای دشت آزادگان که فاز اول در دست اجراست. ۲۰۰ روستا

و - واحد آمار:

۱ - تهیه آمارهای کلی از روستاهای آزاد شده و جنگرده ۴۹۷ روستا

ز - کارگاههای تولیدی:

۱ - احداث کوره آجر پزی با جمع ظرفیت تولید سالیانه ۴۰/۰۰۰/۰۰۰ قالب آجر، ۲ - احداث کارگاههای موزانیک سازی ۱ باب، نجاری ۵ باب، منبع و تانکر سازی ۲ باب، درب و پنجره سازی ۴ باب و بلوک زنی ۲ باب، ۶ - احداث ایستگاه تولید شن و ماسه با پیشرفت حدود ۸۰٪، ۱ باب، ۷ - مقدمات احداث کارگاه تیر برق سیمانی با همکاری جهاد استان خوزستان ۱ باب.

ح - کمیته بهداشت و درمان:

۱ - نو سازی خانه بهداشت ۹ باب، درمان رایگان بیمار ۱۰۴۷۳ نفر، تزریقات و واکسیناسیون ۲۳۰۶ نفر، تزریقات و بانسمان ۲۴۱۰ نفر توزیع داروی رایگان معادل ۳۰۰۰/۰۰۰ ریال تشکیل درمانگاه ۱۱ مورد، معرفی بیمار به پزشک و بستری کردن بیمار و درمان مجروحین جنگی ۴۵۱ مورد، اعزام گروه پزشکی ۱۰ مورد.

کمیته فرهنگی

تشکیل کلاسهای ایدئولوژی - آموزش قرآن و عربی و سواد آموزی و اسلحه شناسی ۱۲۰۰ جلسه، ایجاد کتابخانه ثابت و سیار، جمعاً ۲۵ مورد، تشکیل نمایشگاه عکس و بوستر ۴۱ مورد، نمایش فیلم سینمایی ۲۴۲ مورد، برگزاری جلسات سخنرانی ۵۰۴ مورد، توزیع کتاب، مجله و دیگر نشریات ۱۰۰۰۰ مورد، توزیع و پخش عکس و بوستر ۲۷۱۵ مورد، انتشار و پخش نشریه به مناسبت های مختلف ۱۵ مورد، تشکیل اردوی فرهنگی کوتاه مدت ۶۳ دوره، برگزاری مراسم مذهبی ۲۶۰ مورد، شعار نویسی روی دیوار در ۶۲ روستا، توزیع لوازم التحریر ۳۰۰ مورد، عکسهای مردمی البسه ۳۴۰۰ عدد.

واحد آموزش:

این واحد سعی نموده است از بین نیروهای بومی منطقه افرادی را در همانجا و یا در تهران در دوره های کوتاه مدت و بلند مدت آموزش دهد که دوره بسیاری از آنها به اتمام رسیده و بعضاً نیز در حال آموزش هستند:

۱ - آموزش فنی و رانندگی ماشین آلات

راهسازی و موتور در دوره های یک هفته تا سه ماهه جمعاً ۵۶ نفر، ۲ - آموزش تکنسین راهسازی و ساختمان و ساختمانی و سد و بند خاکی و نقشه برداری جمعاً ۱۸ نفر، ۳ - آموزش حسابدار و مسئول تلکس جمعاً ۲۶ نفر

نگاهی به قراردادهای ...

خویشتن معادل ده هزار تومان زر مسکوک بدیشان داد و ایشانرا بمرمت برج و بارو برگماشت و گفت دو ماه خویشتن داری کنند تا کشتیهای جنگی ما از کنار عمان دیدار شود آنگاه رزم ایرانیان از شما بگردد و جنب و جوش از جانب فارس بر خیزد (۴) مجدداً بسال ۱۲۱۶ محمد شاه دوباره به هرات لشکر کشید، محاصره هرات که با منافع انگلیس در تضاد بود، سخت خشم آنها را بر انگیزت، زیرا تصرف هرات بمنزله کامیابی برای روسیه در خاور میانه تلقی میشد، لذا انگلیس بر آن شد تا شاه را از تصرف هرات بازدارد ولی چون مشر ثمر نشد به شانتاز و اعمال فشار متوسل شدند و یک اسکادران از کشتی های جنگی دولت استعماری انگلیس وارد خلیج فارس شده و جزیره خارک را تصرف کرد پس از این عملیات انگلیس ها شاه از محاصره هرات دست کشید و بدین ترتیب هرات در اختیار انگلیس ها قرار گرفت.

قرار داد تجارتنی: (انگلیس ها بر آن بودند تا شرایطی مشابه پیمان ترکمان جای برای خود کسب کنند لذا در زمان صدارت قائم مقام انگلیسی ها برای انعقاد عهد نامه تجارتنی بر اساس معاهده ترکمن چای اصرار و ابرام کردند قائم مقام به هیچ وجه قبول نکرد و کمپل وزیر مختار انگلیس بوزارت خارجه خود می نویسد ما احقانه تصور میکردیم که در جنگ استدلال بر قائم مقام فائق میانیم سخنان قائم مقام حقیقتاً شنیدنی است تا بحال اجرای مواد عهد نامه ترکمن چای را در تاسیس قسولخانه های روس رد کرده ام و تا آخر نیز بهر طریقی باشد با مردی یا نامردی رد خواهم کرد. لذا پس از بکشتن قائم مقام انگلیسها با شاه قرار دادی منعقد نمودند که مفاد عهد آن بشرح زیر می باشد.

به شاه ایران پیشنهاد کردند که ۱ - ارتش خود را از دزهای فوریان و نقاط دیگر قلمرو باصطلاح